

บทที่ ๔

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลของการวิจัย เรื่อง บทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม อำเภอลี้ จังหวัดลำพูน ผู้วิจัยแบ่งการวิเคราะห์ออกเป็นขั้นตอน ในการวิเคราะห์ข้อมูลครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดสัญลักษณ์และอักษรย่อ ในการแปลความหมายข้อมูล ดังนี้

๔.๑ สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

N	แทน	จำนวนผู้ตอบแบบสอบถาม
X	แทน	ค่าคะแนนเฉลี่ย (Mean)
%	แทน	ค่าร้อยละ (Percent)
SD	แทน	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)
P	แทน	ค่าความน่าจะเป็น (Probability) สำหรับบอกนัยสำคัญทางสถิติ
Sig.	แทน	ระดับนัยสำคัญทางสถิติจากการทดสอบ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปคำนวณได้ใช้ในการสรุปผลการทดสอบสมมติฐาน
*	แทน	มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

๔.๒ การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล และการแปลผลการวิเคราะห์ข้อมูลของการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้วิเคราะห์และนำเสนอในรูปแบบของตารางประกอบคำอธิบาย โดยเรียงลำดับหัวข้อเป็น ๓ ตอน ดังนี้

ส่วนที่ ๑ เกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

ส่วนที่ ๒ เกี่ยวกับบทบาทในการพัฒนาสังคม ของพระสงฆ์ในอำเภอลี้ จังหวัดลำพูน

ส่วนที่ ๓ เป็นแบบสอบถามแบบปลายเปิด ให้ผู้ตอบแบบสอบถามแสดงความคิดเห็น

๔.๓ ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยนำเสนอในรูปของจำนวนและร้อยละ ดังนี้

การวิจัยครั้งนี้เก็บข้อมูลจากพระสงฆ์ภายในอำเภอสี จังหวัดลำพูน โดยจำแนกเป็นเจ้าคณะอำเภอสี จำนวน ๑ รูป รองเจ้าคณะอำเภอสี จำนวน ๑ รูป เจ้าคณะตำบล จำนวน ๑๐ รูป เจ้าอาวาส จำนวน ๔๐ รูป พระสงฆ์ทั่วไป จำนวน 33 รูป รวม ๘๕ รูป เป็นกลุ่มตัวอย่างในการตอบแบบสอบถามดังรายละเอียดในตารางที่ 4

ตารางที่ 4.๑ จำนวนและร้อยละผู้ตอบแบบสอบถามตามสถานภาพทั่วไป

สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม	จำนวน N=85	ร้อยละ
1. อายุ		
ต่ำกว่าหรือเท่ากับ ๒๕	3	3.5
๒๖-๓๕	๑3	๑5.3
๓๖-๔๕	๒๘	๓๒.๙
๔๖-๕๕	๒๔	๒๘.๒
๕๖-๖๐	๑๓	๑๕.๓
มากกว่า ๖๐ ปี	๔	๔.๗
รวม	85	100.0
2. อายุพรรษา		
1-4 พรรษา	5	5.9
5-10 พรรษา	27	31.8
11-15 พรรษา	30	35.3
16-20 พรรษา	11	12.9
มากกว่า 20 พรรษา	12	14.1
รวม	85	100.0
3. วุฒิทางการศึกษา		
ต่ำกว่าปริญญาตรี	๖๐	๗๐.๖
ปริญญาตรี	๑๔	๑๖.๕
ปริญญาโทหรือสูงกว่า	๑๑	๑๕.๙
รวม	85	100.0
4. ตำแหน่งทางคณะสงฆ์		
เจ้าคณะฯหรือเจ้าอาวาส	๖๑	๗๑.๘
พระสงฆ์ทั่วไป	๒4	๒8.2

รวม	85	100.0
-----	----	-------

จากตารางที่ 4.1 แสดงจำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามสามารถอธิบายในแต่ละประเด็นได้ ดังนี้

1) ช่วงอายุของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มี ๓๖-๔๕ ปี จำนวน ๒๘ รูป คิดเป็นร้อยละ ๓๒.๙, ช่วงอายุ ๔๖-๕๕ ปี จำนวน ๒๔ รูป คิดเป็นร้อยละ ๒๘.๒, อายุช่วง ๒๖-๓๕ ปี จำนวน ๑3 รูป คิดเป็นร้อยละ ๑5.3, อายุช่วง ๕๖-๖๐ ปี จำนวน ๑๓ รูป คิดเป็นร้อยละ ๑๕.๓, อายุมากกว่า ๖๐ ปี จำนวน ๔ รูป คิดเป็นร้อยละ ๔.๗, และ อายุต่ำกว่าหรือเท่ากับ ๒๕ ปี อายุ จำนวน 3 รูป คิดเป็นร้อยละ 3.5

2) ช่วงอายุพรรษาของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่อยู่ในช่วง 11-15 พรรษา จำนวน 30 รูป คิดเป็นร้อยละ ๓5.3, ช่วงอายุ 5-10 พรรษา จำนวน ๒7 รูป คิดเป็นร้อยละ 31.8, อายุพรรษาช่วง 20 พรรษา ขึ้นไป จำนวน ๑2 รูป คิดเป็นร้อยละ ๑4.1, อายุช่วง 1๖-2๐ พรรษา จำนวน 11 รูป คิดเป็นร้อยละ ๑2.9, และ อายุพรรษา 1-4 พรรษา จำนวน 5 รูป คิดเป็นร้อยละ 5.9

3) ระดับการศึกษาของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่อยู่ในระดับต่ำกว่าปริญญาตรี จำนวน ๖๐ รูป คิดเป็นร้อยละ ๗๐.๖, ปริญญาตรี จำนวน ๑๔ รูป คิดเป็นร้อยละ ๑๖.๖, ปริญญาโทหรือสูงกว่า จำนวน ๑๑ รูป คิดเป็นร้อยละร้อยละ ๑๕.

4) ตำแหน่งทางคณะสงฆ์ของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเจ้าคณะฯหรือเจ้าอาวาส จำนวน ๖๑ รูป คิดเป็นร้อยละ ๗๑.๘, พระสงฆ์ทั่วไป จำนวน ๒4 รูป คิดเป็นร้อยละ 32.5

4. ๒ ระดับบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม อำเภอสี จังหวัดลำพูน

การวิเคราะห์ระดับบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม อำเภอสี จังหวัดลำพูน โดยการคำนวณค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเป็นรายข้อ รายด้านและรวมทุกด้าน ได้ผลดังแสดงในตารางที่ 2-5

ตารางที่ 4.2 ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม อำเภอสี จังหวัดลำพูนโดยรวมและจำแนกเป็นรายด้าน

บทบาทพระสงฆ์กับการพัฒนาชุมชน	$\bar{x}$	(S.D.)	ระดับปฏิบัติ
------------------------------	-----------	--------	--------------

๑	ด้านสังคม	๓.58	0.๖๐3	มาก
๒	ด้านการศึกษา	๓.๔๒	0.๖๓8	มาก
๓	ด้านวัฒนธรรม	๓.๕๕	0.๗๒2	มาก
รวม		๓.๕1	0.๖๕1	มาก

จากตารางที่ 4.2 พบว่า ระดับบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม อำเภอสี จังหวัดลำพูน โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ =๓.51, S.D=0.651) เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยเรียงตามลำดับในแต่ละด้าน พบว่า ด้านสังคม มีระดับปฏิบัติการมากที่สุด ($\bar{x}$ =3.58, S.D=0.603) อันดับรองลงมา ได้แก่ ด้านวัฒนธรรม ($\bar{x}$ =๓.55, S.D=0.722) ส่วนด้านที่มีการปฏิบัติน้อยที่สุด ได้แก่ ด้านการศึกษา ($\bar{x}$ =๓.42, S.D =0.638)

ตารางที่ 4.3 ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม อำเภอสี จังหวัดลำพูน ด้านสังคม

บทบาทพระสงฆ์กับการพัฒนาชุมชนด้านสังคม		$\bar{x}$	(S.D.)	ระดับปฏิบัติ
๑	มีบทบาทในการส่งเสริมกิจกรรมเกี่ยวกับการสร้างความสามัคคีชุมชน	๓.6๑	0.๗๗7	มาก
๒	มีบทบาทในการอบรมศีลธรรมอันดีงามแก่ประชาชน	๓.6๔	0.๖๙3	มาก
๓	มีบทบาทในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ของประชาชนในชุมชน	๓.5๐	0.๖๒0	มาก
๔	มีบทบาทในการส่งเสริมกิจกรรมที่เกี่ยวกับความรัก ความอบอุ่นในครอบครัว	๓.4๖	0.๔๖1	มาก
๕	มีบทบาทในการส่งเสริมประชาธิปไตยในชุมชน	๓.๓๒	0.๕๘1	ปานกลาง
๖	มีบทบาทในการส่งเสริมให้ประชาชนมีจิตสาธารณะ เช่น การเก็บขยะในชุมชน การรดล่อกล้าน้ำในชุมชน เป็นต้น	๓.๖๖	0.๗๐2	มาก
๗	มีบทบาทในการส่งเสริมให้ประชาชน รักและหวงแหนท้องถิ่นของตน	๓.6๒	0.๖๑5	มาก
๘	มีบทบาทในการแนะแนวทางให้ประชาชนดำเนินชีวิต	๓.9๖	0.๔๓7	มาก

 อย่างมีความสุข

รวม	๓.58	0.๖๐3	มาก
-----	------	-------	-----

จากตารางที่ 4.3 พบว่า บทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม อำเภอถ้ำ จังหวัดลำพูน ด้านสังคม โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.58$, S.D. =0.๖๐3) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม อำเภอถ้ำ จังหวัดลำพูน ด้านสังคม เรื่องมีบทบาทในการแนะแนวทางให้ประชาชนดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข มีระดับปฏิบัติมากที่สุด ($\bar{X}=3.9๖$, S.D.=0.437) รองลงมา ได้แก่ เรื่อง มีบทบาทในการส่งเสริมให้ประชาชนมีจิตสาธารณะ เช่นการเก็บขยะในชุมชน การรดดอกธูปน้ำในชุมชน เป็นต้น ($\bar{X}=3.66$, S.D=0.702) เรื่องมีบทบาทในการอบรมศีลธรรมอันดีงามแก่ประชาชน ($\bar{X}=3.64$, S.D=0.๖93) ส่วนข้อที่มีบทบาทน้อยที่สุด ได้แก่ มีบทบาทในการส่งเสริมประชาธิปไตยในชุมชน ($\bar{X}=3.32$, S.D=0.581), ตามลำดับ

ตารางที่ 4.4 ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม อำเภอถ้ำ จังหวัดลำพูน ด้านการศึกษา

บพบาทพระสงฆ์กับการพัฒนาชุมชนด้านการศึกษา	$\bar{x}$	(S.D.)	ระดับปฏิบัติ
๑ สนับสนุนกิจกรรมด้านการศึกษาในชุมชน เช่นการมอบทุนการศึกษาแก่เด็กนักเรียน	๓.๗๔	0.๗๙1	มาก
๒ ส่งเสริมชักจูงให้เด็กนักเรียน เรียนต่อในชั้นที่สูงขึ้นมากกว่าที่กฎหมายกำหนด เช่น ปวช. ปวส. ปริญญาตรีปริญญาโท	๓.๔๔	0.๖๑0	มาก
๓ ส่งเสริมชักจูงผู้ปกครองเด็กนักเรียน ให้เด็กนักเรียน เรียนต่อในชั้นที่สูงขึ้น มากกว่าที่กฎหมายกำหนด เช่น ปวช. ปวส. ปริญญาตรี ปริญญาโท	๓.๒๐	0.๔๘3	ปานกลาง
๔ ส่งเสริม แนะนำแนวทางการศึกษา ให้นักเรียน นักศึกษา	๓.๑๑	0.๖๓4	ปานกลาง
๕ ส่งเสริมให้มีการเรียนการสอนพระพุทธศาสนาภายในโรงเรียน เช่น โครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนโรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์	๔.๐๗	0.๖๙5	มาก
๖ สนับสนุนให้มี กิจกรรมการอบรมคุณธรรมจริยธรรมแก่เด็กนักเรียนสม่ำเสมอ	๓.๓๒	0.๔๙7	ปานกลาง
๗ ส่งเสริมให้มีการพัฒนาสถานศึกษา ให้มีความพร้อมในการจัดการศึกษาให้แก่กุลบุตร กุลธิดา เช่นการปรับปรุงห้องเรียน, การจัดสร้างห้องสมุด เป็นต้น	๓.๑๒	0.๕๔4	ปานกลาง
๘ มีการสนับสนุนให้สามเณรศึกษาในโรงเรียนพระปริยัติศึกษา ทั้งแผนกสามัญและบาลีในระดับอุดมศึกษา	๓.๓๖	0.๘๑9	ปานกลาง
รวม	๓.๔๒	0.๖๓8	มาก

จากตารางที่ 4.4 พบว่า บพบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม อำเภอถ้ำ จังหวัดลำพูน ด้านการศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}=3.42$, S.D = 0.638) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า บพบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม อำเภอถ้ำ จังหวัดลำพูน ด้านการศึกษา เรื่องส่งเสริมให้มีการเรียนการสอนพระพุทธศาสนาภายในโรงเรียน เช่น โครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนโรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ เป็นต้น มี ระดับปฏิบัติมากที่สุด ($\bar{x}=4.07$, S.D=0.695) รองลงมา ได้แก่ สนับสนุนกิจกรรมด้านการศึกษาในชุมชน เช่นการมอบทุนการศึกษาแก่เด็กนักเรียน ($\bar{x}=3.74$, S.D=0.791) ส่งเสริมชักจูงให้เด็กนักเรียน เรียนต่อในชั้นที่สูงขึ้นมากกว่าที่กฎหมายกำหนด เช่น ปวช. ปวส. ปริญญาตรีปริญญาโท ($\bar{x}=3.44$, S.D=0.610) ส่วนข้อที่มีบทบาทน้อยที่สุด ได้แก่ ส่งเสริมให้มี

การพัฒนาสถานศึกษา ให้มีความพร้อมในการจัดการศึกษาให้แก่กลุ่มตร กุลธิดา เช่นการปรับปรุงห้องเรียน, การจัดสร้างห้องสมุด เป็นต้น ($\bar{x}$ =๓.๑๒ , S.D=0.๕๔4) ตามลำดับ

ตารางที่ 4.5 ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคมอำเภอ ลี้ จังหวัดลำพูนด้านวัฒนธรรม

บทบาทพระสงฆ์กับการพัฒนาชุมชนด้านวัฒนธรรม	$\bar{x}$	(S.D.)	ระดับปฏิบัติ
๑ มีบทบาทในการส่งเสริมกิจกรรม เกี่ยวกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมในชุมชน เช่นส่งเสริมการแต่งกายแบบพื้นเมือง	๓.๗๕	0.๗๑8	มาก
๒ มีบทบาทในการส่งเสริม การจัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา เช่น ประเพณีสงกรานต์ประเพณี ตานสลากภัตน์ เป็นต้น	๓.๖๗	0.๗๓5	มาก
๓ มีบทบาทในการส่งเสริมให้พระสงฆ์และสามเณร มีการแสดงธรรมเทศนาแบบล้านนา	๔.๓๕	0.๗๗2	มากที่สุด
๔ มีบทบาทในการส่งเสริมให้มีการจัดศูนย์กลางศิลปวัฒนธรรม ในชุมชน	๓.๖๔	0.๗๘7	มาก
๕ มีบทบาทในการส่งเสริมการถ่ายทอด อักษรล้านนา(ตัวเมือง)	๒.๖๕	0.๖๐6	ปานกลาง
๖ มีบทบาทในการส่งเสริมวัฒนธรรมในประเพณีไทยต่างๆ เช่น ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีลอยกระทง	๓.๖๐	0.๗๖2	มาก
๗ มีบทบาทในการส่งเสริมการเทศน์ธรรมมหาชาติแบบล้านนา	๓.๘๗	0.๗๔2	มาก
๘ มีบทบาทในการส่งเสริมศิลปะล้านนาในชุมชน เช่น ดนตรีพื้นเมือง กลองล้านนา เป็นต้น	๒.๙๑	0.๗๒1	ปานกลาง
รวม	๓.๕๕	0.๗๒2	มาก

จากตารางที่ 5.5 พบว่า บทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม อำเภอ ลี้ จังหวัดลำพูนด้านวัฒนธรรม โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x}$ =๓.๕๕, S.D =0.๗๒2) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า บทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม อำเภอ ลี้ จังหวัดลำพูน เรื่องมีบทบาทในการส่งเสริมให้พระสงฆ์และสามเณร มีการแสดงธรรมเทศนาแบบล้านนา มีระดับปฏิบัติมากที่สุด ($\bar{x}$ =๔.๓๕, S.D=0.๗๗2) รองลงมา ได้แก่ มีบทบาทในการส่งเสริมการเทศน์ธรรมมหาชาติแบบล้านนา

($\bar{x}$ =๓.๘๗, S.D=0.๗๔2) บทบาทในการส่งเสริมกิจกรรม เกี่ยวกับการอนุรักษ์ วัฒนธรรมในชุมชน เช่นส่งเสริมการแต่งกายแบบพื้นเมือง ($\bar{x}$ =๓.๗๕, S.D=0.๗๑8) ส่วนข้อที่มีบทบาทน้อยที่สุด ได้แก่ เรื่องมีบทบาทในการส่งเสริมการถ่ายทอด อักษรล้านนา(ตัวเมือง) ($\bar{x}$, = ๒.๖๕, S.D=0.๖๐6) ตามลำดับ

4.3 การเปรียบเทียบบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม อำเภอสี จังหวัดลำพูน โดย จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ผลการเปรียบเทียบบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม อำเภอสี จังหวัดลำพูน

การทดสอบสมมติฐานโดยการวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างตัวแปร ได้แก่ การ จำแนกตาม อายุ พรรษา วุฒิการศึกษา ตำแหน่งทางคณะสงฆ์ ตามสมมติฐานที่ ๑ – 4 ดังนี้

สมมติฐานที่ ๑ ประชากร กลุ่มตัวอย่างที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม อำเภอสี จังหวัดลำพูน ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ 4.6 ระดับความคิดเห็นที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม อำเภอสี จังหวัดลำพูน จำแนกตามอายุ ของผู้ตอบแบบสอบถาม

อายุ	n	$\bar{x}$	S.D.
ต่ำกว่าหรือเท่ากับ ๒๕	3	3.35	0.064
๒๖-๓๕	๑3	3.31	0.131
๓๖-๔๕	๒๘	3.46	0.139
๔๖-๕๕	๒๔	3.49	0.177
๕๖-๖๐	๑๓	3.55	0.139
มากกว่า๖๐ปี	๔	3.46	0.184
ค่าเฉลี่ยรวม	85	3.46	0.163

ตารางที่ 4.7 การเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม อำเภอสี
จังหวัดลำพูน จำแนกตามอายุ

ค่าความแปรปรวน	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sing.
ระหว่างกลุ่ม	0.455	5	0.091	3.943	0.003
ภายในกลุ่ม	1.793	79	0.23		
ผลรวม	2.241	84			

จากตารางที่ 4.6 , 4.7 พบว่า ผลการเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม อำเภอสี จังหวัดลำพูน โดยใช้วิธีวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) พบว่าประชากรที่มีช่วงอายุต่ำกว่าหรือเท่ากับ ๒๕ ปี, ๒๖-๓๕ ปี, ๓๖-๔๕ ปี, ๔๖-๕๕ ปี, ๕๖-๖๐ ปี และมากกว่า ๖๐ ปีขึ้นไป มีระดับความคิดเห็น แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ จึง ปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ ว่า ประชากร กลุ่มตัวอย่างที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม อำเภอสี จังหวัดลำพูน ไม่แตกต่างกัน

ดังนั้น จึงได้ทำการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ของระดับความคิดเห็นของประชาชน ต่อประสิทธิผลการให้บริการสาธารณะ ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference : LSD) รายละเอียด ดังแสดงในตารางที่ 4.๘

ตารางที่ 4.๘ การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD)
จำแนกตามอายุ

อายุ	$\bar{x}$	ต่ำกว่าหรือเท่ากับ ๒๕	๒๖-๓๕	๓๖-๔๕	๔๖-๕๕	๕๖-๖๐	มากกว่า ๖๐ปี
		3.35	3.31	3.46	3.49	3.55	3.46
ต่ำกว่าหรือเท่ากับ ๒๕	3.35					0.032*	
๒๖-๓๕	3.31			0.007*	0.000*	0.000*	
๓๖-๔๕	3.46		0.007*				
๔๖-๕๕	3.49		0.001*				
๕๖-๖๐	3.55	0.032*	0.000*				
มากกว่า ๖๐ปี	3.46						

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ 4.๘ เมื่อเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference : LSD) พบว่าคู่ที่มีความแตกต่างกัน ได้แก่ ต่ำกว่าหรือเท่ากับ ๒๕ ปี กับ ๕๖-๖๐, ๒๖-๓๕ กับ ๓๖-๔๕ ปี ๔๖-๕๕ ปีและ ๕๖-๖๐

สมมติฐานที่ 2 ประชากร กลุ่มตัวอย่างที่มีพรรษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสงฆ์ ในการพัฒนาสังคม อำเภอสี จังหวัดลำพูน ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ 4.9 ระดับความคิดเห็นที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม อำเภอสี จังหวัดลำพูน จำแนกตามอายุพรรษา ของผู้ตอบแบบสอบถาม

อายุพรรษา	n	$\bar{x}$	S.D.
1-4 พรรษา	5	3.42	0.102
5-10 พรรษา	27	3.38	0.133
11-15 พรรษา	31	3.50	0.159
16-20 พรรษา	11	3.56	0.214
มากกว่า 20 พรรษา	11	3.49	0.128
ค่าเฉลี่ยรวม	85	3.46	0.163

ตารางที่ 4.10 การเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม อำเภอสี จังหวัดลำพูน จำแนกตามอายุพรรษา

ค่าความแปรปรวน	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sing.
ระหว่างกลุ่ม	0.363	4	0.091	3.865	0.006
ภายในกลุ่ม	1.878	80	0.023		
ผลรวม	2.241	84			

จากตารางที่ 4.9 , 4.10 พบว่า ผลการเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม อำเภอสี จังหวัดลำพูน โดยใช้วิธีวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) พบว่าประชากรที่มีช่วงอายุพรรษา ต่ำพรรษา 1-4 พรรษา , 5-10 พรรษา, ๓๖-๔๕ ปี, ๔๖-๕๕ ปี, ๕๖-๖๐ ปี และมากกว่า ๖๐ ปีขึ้นไป มีระดับความคิดเห็น แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ 0.05 จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ ว่า ประชากร กลุ่มตัวอย่างที่มีพรรษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม อำเภอสี จังหวัดลำพูน ไม่แตกต่างกัน

ดังนั้น จึงได้ทำการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ของระดับความคิดเห็นของประชาชน ต่อประสิทธิผลการให้บริการสาธารณะ ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference : LSD)รายละเอียด ดังแสดงในตารางที่ 4.11

ตารางที่ 4.11 การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD) จำแนกตามอายุพรรษา

อายุพรรษา	$\bar{x}$	1-4	5-10	11-15	16-20	20พรรษา
		พรรษา	พรรษา	พรรษา	พรรษา	ขึ้นไป
		3.42	3.38	3.50	3.56	3.49
1-4 พรรษา	3.42					
5-10 พรรษา	3.38			0.003*	0.001*	0.041*
11-15 พรรษา	3.50		0.003*			

16-20 พรรษา	3.56	0.001*
20 พรรษาขึ้นไป	3.49	0.041*

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ 4.11 เมื่อเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference : LSD) พบว่าคู่ที่มีความแตกต่างกัน ได้แก่ 5 – 1๐ พรรษา กับ 11 – 15 พรรษา 16-20 พรรษาและ 20 พรรษาขึ้นไป

สมมติฐานที่ 3 ประชากร กลุ่มตัวอย่างที่มีวุฒิทางการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็น ต่อบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม อำเภอสี จังหวัดลำพูน ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ 4.12 ระดับความคิดเห็นที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม อำเภอสี จังหวัดลำพูน จำแนกตามวุฒิการศึกษา ของผู้ตอบแบบสอบถาม

วุฒิทางการศึกษา	n	$\bar{x}$	S.D.
ต่ำกว่าปริญญาตรี	๖๐	3.43	0.140
ปริญญาตรี	๑๔	3.49	0.240
ปริญญาโทหรือสูงกว่า	๑๑	3.57	0.118
ค่าเฉลี่ยรวม	85	3.46	0.163

ตารางที่ 4.13 การเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม อำเภอสี จังหวัดลำพูน จำแนกตามวุฒิการศึกษา

ค่าความแปรปรวน	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sing.

ระหว่างกลุ่ม	0.189	2	0.095	3.785	0.027
ภายในกลุ่ม	2.051	82	0.025		
ผลรวม	2.241	84			

จากตารางที่ 4.11 , 4.12 พบว่า ผลการเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม อำเภอสี จังหวัดลำพูน โดยใช้วิธีวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) พบว่าประชากรที่มีวุฒิการศึกษา ต่ำกว่าหรือเท่ากับ ต่ำกว่าปริญญาตรี ปริญญาตรี ปริญญาโทหรือสูงกว่า มีระดับความคิดเห็น แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญที่ 0.05 จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ ว่า ประชากร กลุ่มตัวอย่างที่มีวุฒิทางการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม อำเภอสี จังหวัดลำพูน ไม่แตกต่างกัน

ดังนั้น จึงได้ทำการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ของระดับความคิดเห็นของประชาชน ต่อประสิทธิผลการให้บริการสาธารณะ ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference : LSD)รายละเอียด ดังแสดงในตารางที่ 4.14

ตารางที่ 4.14 การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD) จำแนกตามวุฒิการศึกษา

วุฒิทางการศึกษา	$\bar{x}$	ต่ำกว่าปริญญาตรี	ปริญญาตรี	ปริญญาโทหรือสูงกว่า
		3.43	3.49	3.57
ต่ำกว่าปริญญาตรี	3.43			0.009*
ปริญญาตรี	3.49			
ปริญญาโทหรือสูงกว่า	3.57	0.138*		

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ 4.14 เมื่อเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference : LSD) พบว่าคู่ที่มีความแตกต่างกัน ได้แก่ ต่ำกว่าระดับปริญญาตรี กับ ระดับปริญญาโทหรือสูงกว่า

สมมติฐานที่ 4 ประชากร กลุ่มตัวอย่างที่มีตำแหน่งทางคณะสงฆ์ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม อำเภอlí จังหวัดลำพูน ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ 4.15 ระดับความคิดเห็นที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม อำเภอlí จังหวัดลำพูน จำแนกตามตำแหน่งทางคณะสงฆ์ ของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตำแหน่งทางคณะสงฆ์	n	$\bar{x}$	S.D.
เจ้าคณะฯหรือเจ้าอาวาส	๖๑	3.44	0.152
พระสงฆ์ทั่วไป	๒4	3.51	0.185
ค่าเฉลี่ยรวม	85	3.46	0.163

ตารางที่ 4.16 การเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม อำเภอlí จังหวัดลำพูน จำแนกตามตำแหน่งทางคณะสงฆ์

ค่าความแปรปรวน	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sing.
ระหว่างกลุ่ม	0.071	1	0.071	2.726	0.102
ภายในกลุ่ม	2.170	83	0.026		
ผลรวม	2.241	84			

จากตารางที่ 4.14 , 4.15 พบว่า ผลการเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม อำเภอlí จังหวัดลำพูน โดยใช้วิธีวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) พบว่าประชากรที่มีตำแหน่งทางคณะสงฆ์เจ้าคณะฯหรือเจ้าอาวาสและพระสงฆ์ทั่วไป มีระดับความคิดเห็น ไม่แตกต่างกัน จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ว่า ประชากร กลุ่มตัวอย่างที่มีตำแหน่งทางคณะสงฆ์ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม อำเภอlí จังหวัดลำพูน ไม่แตกต่างกัน

4.4 ปัญหาและแนวทางแก้ไข บทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม อำเภอถ้ำ จังหวัดลำพูน

การวิเคราะห์ข้อมูลด้านปัญหา และข้อเสนอแนะในบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม อำเภอถ้ำ จังหวัดลำพูน ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลในด้านความถี่จากกลุ่มตัวอย่างจำนวน ๘๕ กลุ่ม ตัวอย่างโดย แยกเป็นเจ้าคณะอำเภอถ้ำ จำนวน ๑ รูป รองเจ้าคณะอำเภอถ้ำ จำนวน ๑ รูป เจ้าคณะตำบล จำนวน ๑๐ รูป เจ้าอาวาส จำนวน ๔๐ รูป พระสงฆ์ทั่วไป จำนวน 33 รูป ซึ่งการวิเคราะห์ มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ตารางที่ 4.17 แสดงปัญหาของบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม อำเภอถ้ำ จังหวัดลำพูน :
ด้านสังคม

ด้านสังคม		ความถี่
๑	พระสงฆ์บางรูปมีความรู้ต่ำ	๑๘
๒	ขาดการประสานงานกับหน่วยงานอื่น ๆ เพราะคิดว่ารวมงานกับ พระสงฆ์แล้วยุ่งยาก	๘
๓	ชุมชนยังไม่เห็นความสำคัญบทบาทของพระสงฆ์	๗
๔	การประพฤติตัวของพระสงฆ์บางรูปยังไม่เหมาะสม จึงทำให้ประชาชนไม่เคารพศรัทธา	๖
๕	หน่วยงานราชการและประชาชนยังไม่เห็นความสำคัญบทบาท ของพระสงฆ์ในการทำหน้าที่นี้	๖
๖	พระสงฆ์บางรูปยังมีความคิดว่า ไม่ใช่กิจของสงฆ์	๔

จากตารางที่ 4.17 แสดงปัญหาของบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม อำเภอถ้ำ จังหวัดลำพูน ด้านสังคม คือ ๑. พระสงฆ์บางรูปมีความรู้ต่ำ ๒. ขาดการประสานงานกับหน่วยงานอื่น ๆ

เพราะคิดว่าร่วมงานกับ พระสงฆ์แล้วยุ่งยาก ๓. ชุมชนยังไม่เห็นความสำคัญบทบาทของพระสงฆ์ ๔. การประพฤติตัวของพระสงฆ์บางรูปยังไม่เหมาะสม จึงทำให้ประชาชนไม่เคารพศรัทธา ๕. หน่วยงานราชการและประชาชนยังไม่เห็นความสำคัญบทบาท ของพระสงฆ์ในการทำหน้าที่นี้ ดังรายละเอียดในตาราง

ตารางที่ 4.๑8 แสดงปัญหาของบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม อำเภอสี จังหวัดลำพูน :
ด้านการศึกษา

	ด้านการศึกษา	ความถี่
๑	ขาดพระสงฆ์ที่มีความชำนาญในการถ่ายทอดความรู้	๙
๒	หน่วยงานราชการและประชาชนยังไม่เห็นความสำคัญบทบาท ของพระสงฆ์ในการทำหน้าที่นี้	๘
๓	การประสานงานในระบบ บวร (บ้าน วัด โรงเรียน) ขาดประสิทธิภาพ	๕

จากตารางที่ 4.๑8 แสดงปัญหาของบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม อำเภอสี จังหวัดลำพูน ด้านการศึกษา คือ ๑. ขาดพระสงฆ์ที่มีความชำนาญในการถ่ายทอดความรู้ ๒. หน่วยงานราชการและประชาชนยังไม่เห็นความสำคัญสำคัญบทบาท ของพระสงฆ์ในการทำหน้าที่นี้ ๓. การประสานงานในระบบ บวร (บ้าน วัด โรงเรียน) ขาดประสิทธิภาพ ดังรายละเอียดในตาราง

ตารางที่ 4.๑9 แสดงปัญหาของบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม อำเภอสี จังหวัดลำพูน :
ด้านวัฒนธรรม

	ด้านวัฒนธรรม	ความถี่
--	--------------	---------

๑	ชุมชนยังไม่เห็นความสำคัญของบทบาทพระสงฆ์ในด้านนี้	๑๙
๒	กลุ่มวัยรุ่นไม่ค่อยให้ความสนใจ	๑๘
๓	วัฒนธรรมบางอย่างมีขั้นตอนยาวเกินไปจึงทำให้คนรุ่นใหม่ไม่สนใจเข้าร่วม	๗
๔	การเผยแพร่ยังไม่ดึงดูดความสนใจของวัยรุ่น หรือคนรุ่นใหม่	๗
๕	กลุ่มที่เข้าร่วมส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ ส่วนกลุ่มเยาวชนมีน้อย	๓

จากตารางที่ 4.๑9 แสดงปัญหาของบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม อำเภอสี จังหวัดลำพูน ด้านวัฒนธรรม คือ ๑. ชุมชนยังไม่เห็นความสำคัญของบทบาทพระสงฆ์ในด้านนี้ ๒. กลุ่มวัยรุ่นไม่ค่อยให้ความสนใจ ๓. วัฒนธรรมบางอย่างมีขั้นตอนยาวเกินไปจึงทำให้คนรุ่นใหม่ไม่สนใจเข้าร่วม ๔. การเผยแพร่ยังไม่ดึงดูดความสนใจของวัยรุ่น หรือคนรุ่นใหม่ และ ๕. กลุ่มที่เข้าร่วมส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ ส่วนกลุ่มเยาวชนมีน้อย ดังรายละเอียดในตาราง

ตารางที่ 4.20 แสดงข้อเสนอแนะของบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม อำเภอสี จังหวัดลำพูน :
ด้านสังคม

	ด้านสังคม	ความถี่
๑	คณะสงฆ์และหน่วยงานของรัฐควรพัฒนาการบริหารจัดการ บริหารวัดของพระสงฆ์ให้ใกล้เคียงกับฝ่ายบ้านเมือง	๙
๒	ชุมชนควรให้ความร่วมมือกับพระสงฆ์มากกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบันนี้	๘
๓	พระสงฆ์ต้องเข้ามามีส่วนร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมแก้ปัญหา กับชุมชนอย่างแท้จริงและควรสนับสนุนส่งเสริมกิจกรรมในด้านสังคมต่อชุมชน อย่างจริงจังและต่อเนื่อง	๗

จากตารางที่ 4.20 แสดงข้อเสนอแนะของบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม อำเภอสี จังหวัดลำพูน ด้านสังคม คือ ๑. คณะสงฆ์และหน่วยงานของรัฐควรพัฒนาการบริหารจัดการ บริหารวัดของพระสงฆ์ให้ใกล้เคียงกับฝ่ายบ้านเมือง ๒. ชุมชนควรให้ความร่วมมือกับพระสงฆ์มากกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบันนี้ ๓. พระสงฆ์ต้องเข้ามามีส่วนร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมแก้ปัญหา กับชุมชนอย่างแท้จริง

และควรสนับสนุนส่งเสริมกิจกรรมในด้านสังคมต่อชุมชน อย่างจริงจังและต่อเนื่อง ดังรายละเอียดในตาราง

ตารางที่ 4.21 แสดงข้อเสนอแนะของบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม อำเภอเถลิง จังหวัดลำพูน :
ด้านการศึกษา

	ด้านการศึกษา	ความถี่
๑	พระสงฆ์ควรช่วยเหลือเป็นวิทยากรการสอนเด็กนักเรียนในโรงเรียน หรือสถานศึกษาต่างๆมากยิ่งขึ้น	๙
๒	ทางคณะสงฆ์ควรเชิญผู้ทรงคุณวุฒิมาจัดสัมมนาทางวิชาการ โดยให้ บุคลากรเข้ารับการอบรมมากขึ้นเพื่อเรียนรู้ วิธีการในถ่ายทอดความรู้	๙
๓	ทางโรงเรียนควรจัดตารางสอนให้กับพระสงฆ์เข้าไปสอนตามโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง	๘
๔	ภาครัฐควรจัดหาเอกสาร สื่อ อุปกรณ์ที่ทันสมัย ให้แก่พระสงฆ์ได้ใช้ในการเรียนการสอนแก่เยาวชน	๗

จากตารางที่ 21 แสดงข้อเสนอแนะของบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม อำเภอเถลิง จังหวัดลำพูน ด้านการศึกษา คือ ๑. พระสงฆ์ควรช่วยเหลือเป็นวิทยากรการสอนเด็กนักเรียนในโรงเรียน หรือสถานศึกษาต่างๆมากยิ่งขึ้น ๒. ทางคณะสงฆ์ควรเชิญผู้ทรงคุณวุฒิมาจัดสัมมนาทางวิชาการ โดยให้ บุคลากรเข้ารับการอบรมมากขึ้นเพื่อเรียนรู้ วิธีการในถ่ายทอดความรู้ ๓. ทางโรงเรียนควรจัดตารางสอนให้กับพระสงฆ์เข้าไปสอนตาม โรงเรียนอย่างต่อเนื่อง ๔. ภาครัฐควรจัดหาเอกสาร สื่อ อุปกรณ์ให้ทันสมัย ให้แก่พระสงฆ์ใช้ในการเรียนการสอนแก่เยาวชน ดังรายละเอียดในตาราง

ตารางที่ 4.22 แสดงข้อเสนอแนะของบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม อำเภอเถลิง จังหวัดลำพูน :
ด้านวัฒนธรรม

2. พระครูอินทวุฒิกุล	เจ้าคณะอำเภอ ลี้ เจ้าอาวาสวัดบ้านกลาง
3. พระครูพุทธธรรมสุนทร	รองเจ้าคณะอำเภอ ลี้ เจ้าอาวาสวัดแม่ตื่น
4. พระสงกรานต์ ปญญาชิโร	ผู้อำนวยการโรงเรียนพระปริยัติธรรม พระชัยวงศาพัฒนา วัดพระพุทบาทห้วยต้ม
5. พระอรรถวิทย์ อินทวิโส	ครูโรงเรียนพระปริยัติธรรม วัดพระธาตุห้าดวง
6. นายเสน่ห์ จินาจันทร์	ประธานสภาวัฒนธรรม อำเภอ ลี้
7. นายทรง พงษ์พันธ์	มัคนายก วัดพระพุทบาทผาหนาม
8. นายอินปัน มาเรือน	ปราชญ์ชาวบ้าน
9. นายจันต๊ะ แก้วคือ	ปราชญ์ชาวบ้าน

ผลการวิจัยพบว่า

1.แนวทางในการประยุกต์ใช้แนวคิดบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม อำเภอ ลี้ จังหวัดลำพูน ด้านสังคม

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล มีความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม ด้านสังคม ในทิศทางเดียวกัน กล่าวคือ “การพัฒนาชุมชนจำเป็นต้องอาศัยพระสงฆ์ที่เป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชนในท้องถิ่นนั้นๆ” เพราะพระสงฆ์ถือว่ามียุทธูปถัมภ์ในการชี้นำ ชักจูงให้ประชาชนคล้อยตามในสิ่งที่ดีงาม โดยมาจากการปลูกฝังเดิมจากรุ่น สู่รุ่น^๑ โดยจะเห็นได้จาก “ความเคารพ เลื่อมใสที่อาศัยหลักการพัฒนาจิตใจก่อน นำไปสู่การพัฒนาตน” ดังนั้นเรื่องของจิตใจเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาตนไปสู่การพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืนและเข้มแข็ง โดยที่การพัฒนาสังคมให้เข้มแข็งนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่ทุกๆภาคส่วนจะต้องช่วยกัน อันมาจากคำว่า บวร(บอ-วอน) ที่ย่อออกมาจากความหมายที่ว่า บ้าน วัด ราชการ^๒ ซึ่ง “จำเป็นอย่างยิ่งที่หน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน จึงต้องผนึกกำลังดำเนินงานการเสริมความเข้มแข็งให้กับชุมชนในการแก้ไขปัญหาต่างๆ ได้ด้วยตนเอง” โดยที่มีพระสงฆ์มาเป็นผู้ช่วยขัดเกลาทางด้านจิตใจที่จะกระตุ้นและสร้างกระบวนการ การทำงานแบบมีส่วนร่วม

^๑สัมภาษณ์ พระครูอินทวุฒิกุล, เจ้าคณะอำเภอ ลี้ เจ้าอาวาสวัดบ้านกลาง , 3 กรกฎาคม 2560.

^๒สัมภาษณ์ พระเทพรัตนนายก, เจ้าคณะจังหวัดลำพูน เจ้าอาวาสวัดพระธาตุหริภุญชัย วรมหาวิหาร , 4 กรกฎาคม 2560.

ร่วม รวมทั้งการสร้างครอบครัวที่อบอุ่น การสร้างความสามัคคีภายในชุมชน การสร้างสภาพแวดล้อมให้ชุมชนร่วมกันคิด ร่วมกันทำและมีการเรียนรู้เพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน อันจะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนในระยะยาว”

โดยจะมีการจัดกิจกรรมหลักที่ช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน การส่งเสริมกระบวนการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมของชุมชนใน ลักษณะ “ร่วมคิด ร่วมสร้าง และร่วมเรียนรู้”^๔ เพื่อส่งเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน “ประกอบด้วยกระบวนการส่งเสริมและสนับสนุนชุมชนได้มีการพัฒนาทางด้านจิตใจ การพัฒนาด้านการเรียนรู้ แลกเปลี่ยนประสบการณ์” เพื่อการพัฒนาอาชีพ และเศรษฐกิจชุมชน^๕ “การพัฒนาสวัสดิการสังคมและสวัสดิภาพของชุมชน การฟื้นฟู อนุรักษ์และจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน การค้นหาศักยภาพและการพัฒนาภูมิปัญญา ท้องถิ่น ตลอดจนการจัดทำแผนความต้องการของชุมชน” รวมทั้งการสร้างประชาคมภายใน ชุมชนและการสร้างเครือข่ายของชุมชน^๖

กล่าวโดยสรุปพระสงฆ์มีบทบาทอย่างมากในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนอาศัยอยู่บนพื้นฐานของกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนโดยในแต่ละชุมชน โดยจะอาศัยวัดหรือ ตัวพระสงฆ์ซึ่งมีบทบาททางด้านจิตใจ ที่สามารถจะนำไปสู่การพัฒนาที่เสริมความเข้มแข็งของชุมชนในด้านต่างๆได้ เช่น ทางด้านเศรษฐกิจ ทางด้านทรัพยากรธรรมชาติ ทางด้านสังคม ทางด้านการศึกษา และทางด้านวัฒนธรรม ซึ่งในการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนนั้น อาจพัฒนาความเข้มแข็งได้เพียงบางด้าน เท่านั้น อันสืบเนื่องจากเงื่อนไขและกระบวนการที่นำไปสู่ความเข้มแข็งในแต่ละด้านของแต่ละชุมชนมีความแตกต่างกัน ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน เพื่อเป็นการรองรับการแก้ไขปัญหาและการพัฒนาทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การศึกษา วัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม พร้อมกันทุกด้าน

^๔ สัมภาษณ์ พระครูพุฒิธรรมสุนทร, รองเจ้าคณะอำเภอสีเจ้าอาวาสวัดแม่ตืน , 3 กรกฎาคม 2560.

^๕ สัมภาษณ์ พระอรรณวิทย์ อินทวิโส, ครูโรงเรียนพระปริยัติธรรม วัดพระธาตุห้าดวง , 3 กรกฎาคม 2560.

^๕ สัมภาษณ์ พระเทพรัตนนายก, เจ้าคณะจังหวัดลำพูน เจ้าอาวาสวัดพระธาตุหริภุญชัย วรมหาวิหาร , 4 กรกฎาคม 2560.

^๖ สัมภาษณ์ พระครูพุฒิธรรมสุนทร, รองเจ้าคณะอำเภอสีเจ้าอาวาสวัดแม่ตืน , 3 กรกฎาคม 2560.

2.แนวทางในการประยุกต์ใช้แนวคิดบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม อำเภอสี จังหวัดลำพูน ด้านการศึกษา

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล พบว่า มีความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม ด้านการศึกษา ในทิศทางเดียวกัน กล่าวคือ “ตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบันพระสงฆ์ได้ทำหน้าที่ให้ความอนุเคราะห์ในด้านการศึกษา ทั้งส่วนที่จัดการศึกษาเองโดยตรง” โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนที่ทางรัฐบาลไม่สามารถจัดการศึกษาบริการได้ทั่วถึง^๗ อันได้แก่ กลุ่มประชากรที่ด้อยโอกาสทางสังคม ด้อยโอกาสทางด้านเศรษฐกิจ เป็นเหตุให้ด้อยโอกาสทางการศึกษา ก็ได้อาศัยพระสงฆ์ให้การศึกษา “แม้การจัดการศึกษาต้องใช้งบประมาณจากรัฐบาลบางส่วนแต่ก็สามารถแบ่งเบาได้มาพอสมควร”^๘ โดยมาจาก ทุนประชาชน ทั้งสถานที่ตั้ง อุปกรณ์การเรียน อาหารและในการใช้จ่าย และ“ยังมีส่วนช่วยรัฐบาลเมื่อมีส่วนหนึ่งที่เรียนจบ แล้วไปทำงานให้ทางรัฐบาล โดยที่รัฐไม่ต้องลงทุน”^๙ หากมองอย่างนี้แล้วจะเห็นได้ว่าคณะสงฆ์ได้ช่วยเหลือสงเคราะห์รัฐบาลด้วย ไม่เพียงแต่ได้ช่วยอนุเคราะห์กับประชาชนกลุ่มที่ด้อยโอกาสเพียงฝ่ายเดียว แต่อย่างไรก็ตาม“บทบาทของพระสงฆ์ในการศึกษาสงเคราะห์นี้ อาจมองได้ทั้งที่เป็นระบบ คือจัดตั้งโรงเรียนมีการจัดการเรียนการสอนมีหลักสูตรที่แน่นอน และที่จัดอย่างไม่เป็นระบบ อาจเป็นลักษณะการให้ทุนสนับสนุนการศึกษาการให้ทุนในสร้างอาคารเรียน ให้ทุนซื้อสื่อการเรียนการสอน อุปกรณ์ทางการศึกษา ให้ทุนการศึกษากับครูเพื่อพัฒนาครูในสาขาวิชาที่ขาดแคลน ให้ทุนการศึกษาแก่เด็กผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์”^{๑๐} ดังที่ได้กล่าวมา

“โดยปกติแล้วพระสงฆ์ก็จะมีบทบาทด้านการศึกษาอยู่แล้ว โดยจะแทรกอยู่ในบทบาทของการเผยแผ่จนประชาชนมองเป็นวิถีชีวิตหรือเป็นกิจวัตรของพระสงฆ์” ก็คือการแสดงธรรมในวันพระ ในเทศกาลวันสำคัญ พระสงฆ์ได้โอกาสในการแสดงธรรมหรือการให้การศึกษาทางด้านธรรมะการเผยแผ่ธรรมอยู่เป็นปกติ”^{๑๑} “โดยอาศัยในรูปแบบที่ไม่เป็นรูปแบบ กล่าวคืออาจจะใช้วิธีการพูดคุยสนทนา

^๗สัมภาษณ์ พระเทพรัตนนายก, เจ้าคณะจังหวัดลำพูน เจ้าอาวาสวัดพระธาตุหริภุญชัย วรมหาวิหาร , 4 กรกฎาคม 2560.

^๘สัมภาษณ์ พระสงกรานต์ ปญญาวิโร, ผู้อำนวยการโรงเรียนพระปริยัติธรรมพระสังฆาพัฒนา วัดพระพุทธบาทห้วยต้ม , 3 กรกฎาคม 2560.

^๙สัมภาษณ์ พระอรรถวิทย์ อินทวิโส, ครูโรงเรียนพระปริยัติธรรม วัดพระธาตุห้าดวง, 3 กรกฎาคม 2560.

^{๑๐}สัมภาษณ์ พระสงกรานต์ ปญญาวิโร, ผู้อำนวยการโรงเรียนพระปริยัติธรรมพระสังฆาพัฒนา วัดพระพุทธบาทห้วยต้ม , 3 กรกฎาคม 2560.

^{๑๑}สัมภาษณ์ พระครูพุทธธรรมสุนทร, รองเจ้าคณะอำเภอสี เจ้าอาวาสวัดแม่เต็น , 3 กรกฎาคม 2560.

ในโอกาสพบปะ จะเป็นการให้การศึกษาโดยไม่เป็นกิจจะลักษณะ แต่ก็แฝงด้วยให้ข้อคิดทางธรรม” หรือในโอกาสที่ประชาชนมาทำบุญวันเกิดแล้วขอพรจากพระสงฆ์ มาถวายสังฆทานแล้วพระสงฆ์ก็ให้พร ในช่วงเวลาสั้นๆ เป็นการสอนโดยที่ผู้รับไม่รู้ว่าจะถูกสอน แต่ได้ซึมซับเอาคำสอน เอาคติธรรม ได้เกิดการเรียนรู้พระธรรมคำสอน^{๑๒} หาก“พระสงฆ์ตระหนักถึงบทบาทเหล่านี้อย่างยิ่งจริงๆ พระสงฆ์จะมีโอกาสในการเผยแผ่ธรรมและการมอบความรู้ในด้านของการศึกษา” ได้เข้าถึงประชาชนโดยไม่ยาก และไม่ต้องรอเทศกาลสำคัญใดๆ ทั้งสิ้น^{๑๓}

กล่าวโดยสรุป บทบาททางการศึกษา เป็นหน้าที่หลักของพระสงฆ์ที่สำคัญ ที่พระสงฆ์ปฏิบัติมาเป็นปกติอยู่แล้ว เช่นการให้การอบรม การสอน การเผยแผ่ ทั้งที่เรียกว่าการเทศน์ แสดงธรรม หรือการปาฐกถาก็ตาม ซึ่งประชาชนทั่วไปให้ความเคารพและสนใจที่จะฟังสาระที่พระสงฆ์เป็นผู้ให้อยู่แล้ว และนับเป็นการศึกษาที่เข้าถึงเด็ก เยาวชน ประชาชนชาวบ้านได้อย่างกว้างขวาง ส่วนในเนื้อหาสาระที่พระสงฆ์ให้แก่ประชาชนจะแตกต่างกันตามโอกาสและวาระต่างๆ แต่ในเรื่องของเนื้อหาจะเน้นส่วนที่เป็นสาระธรรม อันมาจากพระพุทธศาสนา ที่ผู้เรียนรู้สามารถนำมาประยุกต์กับการใช้ชีวิตได้อย่างปกติสุขในสังคม โดยที่รูปแบบการสอนหรือโอกาสใดไม่สำคัญ แต่ประเด็นสำคัญอยู่ที่ผู้ฟังเกิดการเรียนรู้ (Learning) โดยที่ให้การเรียนรู้เป็นจุดศูนย์กลาง (Learning Center) ที่ถูกถ่ายทอดออกมาเป็นบทบาททางการศึกษาของพระสงฆ์ที่มีต่อสังคม

3. แนวทางในการประยุกต์ใช้แนวคิดบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม อำเภอฉะเชิงเทรา จังหวัดฉะเชิงเทรา ด้านวัฒนธรรม

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล มีความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม ด้านวัฒนธรรม ในทิศทางเดียวกัน กล่าวคือ “การส่งเสริมวัฒนธรรมและประเพณี เป็นหน้าที่ของทุกคนในท้องถิ่น ที่ต้องร่วมมือกันในการรักษาไว้ ให้อยู่ยืนเป็นอัตลักษณ์ของชุมชน”^{๑๔} โดย“สามารถที่จะรับเอาวัฒนธรรมตะวันตกมาใช้ได้ แต่ต้องไม่ลืมความเป็นรากเหง้าของท้องถิ่นเอง” คณะสงฆ์เป็นหนึ่งในพุทธบริษัทในทางพระพุทธศาสนาผู้สละความสุข ทางโลกเพื่อแสวงหาหนทางแห่งความสงบในชีวิต

^{๑๒}สัมภาษณ์ พระเทพรัตนนายก, เจ้าคณะจังหวัดฉะเชิงเทรา เจ้าอาวาสวัดพระธาตุทริภุญชัย วรมหาวิหาร , 4 กรกฎาคม 2560

^{๑๓}สัมภาษณ์ พระครูอินทวิมุตติคุณ, เจ้าคณะอำเภอฉะเชิงเทรา เจ้าอาวาสวัดบ้านกลาง , 3 กรกฎาคม 2560.

^{๑๔}สัมภาษณ์ นายเสน่ห์ จินาจันทร์ ,ประธานสภาวัฒนธรรม อำเภอฉะเชิงเทรา, 3 กรกฎาคม 2560.

แต่บทบาทของพระสงฆ์ไม่ได้จำกัดเพียงการปฏิบัติตนตามกิจของสงฆ์เท่านั้น ปัจจุบันพระสงฆ์ได้กลายเป็นผู้นำคนสำคัญในสังคมที่มีบทบาทใน การจัดการเกี่ยวกับสิ่งต่างๆ^{๙๕} โดยเฉพาะในด้านการพัฒนาและส่งเสริมวัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่น “พระสงฆ์ได้เป็นผู้ที่มีบทบาทในการให้การศึกษาแก่ประชาชนด้านการอนุรักษ์และได้ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน” ในการดำเนินกิจกรรมทางวัฒนธรรม ประเพณีต่างๆ^{๙๖} โดยที่“พระสงฆ์สามารถนำเสนอผ่านการบรรยายธรรมของ พระสงฆ์ให้กับประชาชน” ทำให้ประชาชนได้รู้ถึงประวัติของวัฒนธรรม ประเพณี ภายในชุมชน รวมไปถึงสิ่งอันมีค่ายิ่ง ทางประวัติศาสตร์ของชุมชน ทำให้ได้เห็นถึงประโยชน์ของการอนุรักษ์วัฒนธรรม ประเพณีต่างๆ นอกจากนี้ พระสงฆ์ยังเป็นแบบอย่างที่ดีในการปฏิบัติเพื่อการเป็นต้นแบบของการบำรุงรักษาวัฒนธรรมประเพณี แก่ประชาชนในท้องถิ่นให้คงอยู่วิถีชีวิตของประชาชนในท้องถิ่นต่อไป^{๙๗}

“มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน เป็นสถาบันการศึกษา มีเป้าหมายเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามแนวพุทธ รวมทั้งส่งเสริม การสร้างความสามารถ และส่งเสริมวัฒนธรรม อย่างเป้นระบบผ่านการจัดการศึกษา การวิจัย พร้อมเครือข่ายในสวนมหาวิทยาลัยและภาคีสมาชิก เพื่อให้สอดคล้อง กับแผนปฏิบัติยุทธศาสตร์ นโยบายด้านวัฒนธรรมของมหาวิทยาลัยและมุ่งขับเคลื่อนสู่สาธารณะสวนรวม” เปนการอนุรักษ์ สงเสริมทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ประเพณี ดังปรากฏในโครงการต่างๆ ที่มีพระนิสิตจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เป็นผู้นำในการฟื้นฟู และอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น เช่น โครงการเทศน์ธรรมมหาชาติชาดก (แบบล้านนา), โครงการสืบสานวัฒนธรรมล้านนา, โครงการสืบสานอักขระธรรมล้านนา(ตัวเมือง)^{๙๘} เป็นต้น

กล่าวโดยสรุปว่า การให้ความรู้แก่คนในชุมชน เพื่อธรรงค์และสร้างจิตสำนึกเพื่อสวนรวมในการอนุรักษ์วัฒนธรรม ประเพณี รวมไปถึงกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่น จึงนับได้ว่าวัดและพระสงฆ์เป็นบ่อเกิดและศูนย์กลาง ของวัฒนธรรม ประเพณี และศิลปะแขนงต่างๆ เช่น

^{๙๕}สัมภาษณ์ นายทรง พงษ์พันธ์ ,มัคทายก วัดพระพุทธบาทผาหนาม, 3 กรกฎาคม 2560.

^{๙๖}สัมภาษณ์ นายอินัน มาเรือน ,ปราชญ์ชาวบ้าน , 3 กรกฎาคม 2560.

^{๙๗}สัมภาษณ์ นายจันต๊ิบ แก้วคือ ,ปราชญ์ชาวบ้าน , 3 กรกฎาคม 2560.

^{๙๘}สัมภาษณ์ พระเทพรัตนนายก, เจ้าคณะจังหวัดลำพูน เจ้าอาวาสวัดพระธาตุหริภุญชัย วรมหาวิหาร, 3 กรกฎาคม 2560.

พิธีกรรม จิตรกรรม ปฏิมากรม สถาปัตยกรรม และวรรณกรรม เพราะวัดเป็นสถานที่ ที่เป็นศูนย์รวมในการทำกิจกรรมของคนในชุมชนและปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดผลสำเร็จในการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่น ของพระสงฆ์ จะต้องประกอบด้วย การมีภาวะผู้นำของพระสงฆ์ การเป็นแบบอย่างที่ดีในทางปฏิบัติของพระสงฆ์ ความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ของพระสงฆ์ การมีส่วนร่วมของคนในชุมชน และ การสนับสนุน จากองค์กรหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

๔.6 สรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม อำเภอสี จังหวัดลำพูน” ด้วยวิธีวิจัยแบบผสมผสานอย่างเท่าเทียม (Mixed Research) ผู้วิจัยได้รับองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ คือ ทำให้ทราบระดับบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม อำเภอสี จังหวัดลำพูน ซึ่งการศึกษารั้งนี้ผู้วิจัยได้เลือกศึกษาจากฝ่ายปกครองคณะสงฆ์และพระสงฆ์ในเขตอำเภอสี จังหวัดลำพูนโดยตรง และได้ทำการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 9 รูป/คน ในประเด็นเกี่ยวกับบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม อำเภอสี จังหวัดลำพูน ให้ดียิ่งขึ้นมีองค์ความรู้ที่ได้รับตามแผนภาพที่ ๔.๑

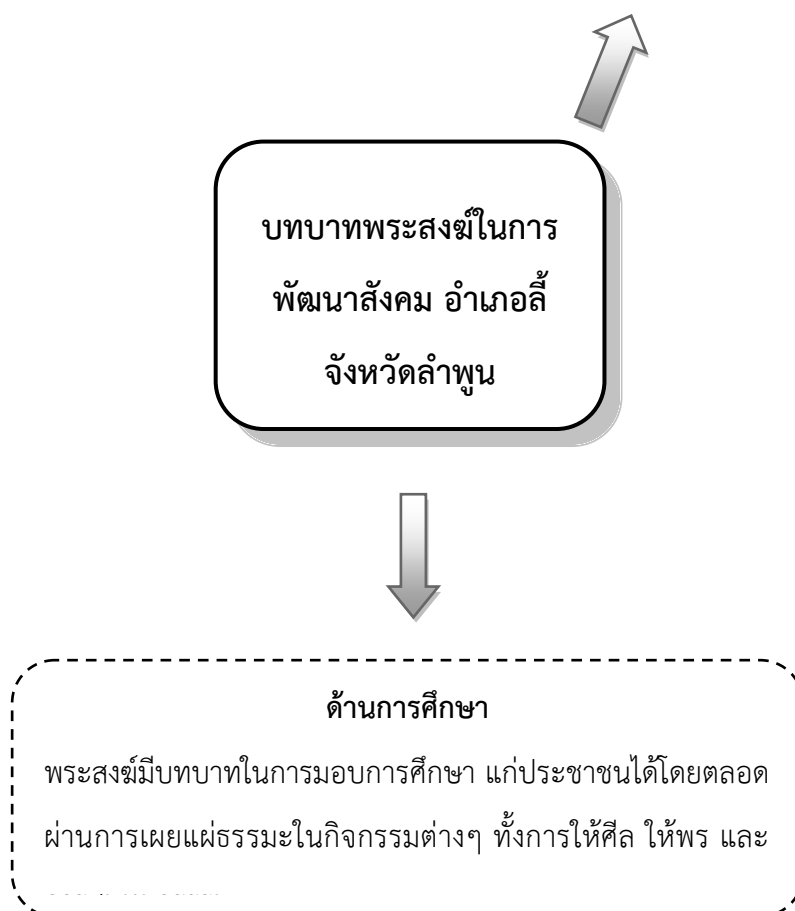
ด้านสังคม

พระสงฆ์มีบทบาทเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณที่สามารถสร้างความครอบคลุมอบอุ่นให้เกิดภายในชุมชนได้ และเมื่อครอบคลุมมีความอบอุ่น จึงสามารถสร้างความเข้มแข็งให้

ด้านวัฒนธรรม

วัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่น ส่วนมากเกิดมาจาก พิธีกรรมต่างๆ ดังนั้นพระสงฆ์ผู้มีบทบาทในการเป็นผู้นำของพิธีกรรม บทบาทของพระสงฆ์ในด้านวัฒนธรรมจึงเปรียบเสมือนปกติวิสัย ที่พระสงฆ์พึงปฏิบัติอยู่

แผนภาพที่ ๔.๑ สรุปองค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย
จากแผนภาพที่ ๔.๑ สรุปองค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย สรุปได้ว่า บทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม อำเภอลี้ จังหวัดลำพูน โดยรวมอยู่ในระดับมาก เป็นการบ่งชี้ให้เห็นถึงการพัฒนาบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม อำเภอลี้ จังหวัดลำพูน ที่เป็นไปในทิศทางที่ควรพัฒนาเพิ่มขึ้น ผู้วิจัยสามารถสรุปเป็นองค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัยในด้านต่างๆ ดังนี้

ด้านสังคม พระสงฆ์มีบทบาทเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณที่สามารถสร้างความครอบคลุมอบอุ่นให้เกิดภายในชุมชนได้ และเมื่อครอบครัวมีความอบอุ่น จึงสามารถสร้างความเข้มแข็งให้เกิดแก่ชุมชนและสังคมได้ต่อไป

ด้านการศึกษาพระสงฆ์มีบทบาทในการมอบการศึกษา แก่ประชาชนได้โดยตลอดผ่านการเผยแพร่ธรรมะในกิจกรรมต่างๆ ทั้งการให้ศีล ให้พร และการสนทนาธรรม

ด้านวัฒนธรรมวัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่น ส่วนมากเกิดมาจาก พิธีกรรมต่างๆ ดังนั้นพระสงฆ์มีบทบาทในการเป็นผู้นำของพิธีกรรม บทบาทของพระสงฆ์ในด้านวัฒนธรรมจึงเปรียบเสมือนปกตวิสัย ที่พระสงฆ์พึงปฏิบัติอยู่

แนวทางการประยุกต์ใช้ แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม อำเภอสี
จังหวัดลำพูน ด้านสังคม พระสงฆ์มีบทบาทอย่างมากในการการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน
อาศัยอยู่บนพื้นฐานของกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนโดยในแต่ละชุมชน โดยจะอาศัยวัด
หรือ ตัวพระสงฆ์ซึ่งมีบทบาททางด้านจิตใจ

แนวทางการประยุกต์ใช้ แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม อำเภอสี
จังหวัดลำพูน ด้านการศึกษา บทบาททางด้านการศึกษา เป็นหน้าที่หลักของพระสงฆ์ที่สำคัญ ที่
พระสงฆ์ปฏิบัติมาเป็นปกติอยู่แล้ว เช่นการให้การอบรม การสอน การเผยแผ่ ทั้งที่เรียกว่าการเทศน์
แสดงธรรมหรือการปาฐกถาก็ตาม ซึ่งประชาชนทั่วไปให้ความเคารพและสนใจที่จะฟังสาระที่พระสงฆ์
เป็นผู้ให้อยู่แล้ว และนับเป็นการศึกษาที่เข้าถึงเด็ก เยาวชน ประชาชนชาวบ้านได้อย่างกว้างขวาง

แนวทางการประยุกต์ใช้ แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม อำเภอสี
จังหวัดลำพูน ด้านวัฒนธรรม การมีภาวะผู้นำของพระสงฆ์ เป็นแบบอย่างที่ดีในทางปฏิบัติพระสงฆ์
ต้องมีความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ของพระสงฆ์เพื่อการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนและ
การสนับสนุน จากองค์กรหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง